

עתונות בשירות

אורלי צרפתי

בתוך הקהילה, והן כלפי חוץ – ככלי ביטוי במאבקים ובמחלוקות שבין הקבוצות הדתיות השונות בתוך המגזר החרדי ובחלקו אף כלפי הציבור החילוני.

חב"ד כתנועה המצווה על כל חסיד "להפיץ מעיינותיך חוצה", קרי, להפיץ את עיקרי החסידות בקרב כל היהודים, מאמצת כל אמצעי היכול לשרת מטרה זו. בעוד שקבוצות שונות במגזר החרדי, שוללות שימוש באמצעי תקשורת אלקטרוניים ומתייחסות אליהם כאל תועבה, הרי שחסידות חב"ד עושה שימוש אינטנסיבי ביותר באמצעי תקשורת המונים ובטכנולוגיות תקשורת מתקדמות כגון: אינטרנט, דואר אלקטרוני ותקשורת לווינים להפצת תורתה ורעיונותיה, הן בקרב ציבור חסידי חב"ד והן בקרב הציבור החילוני מתוך כוונה לצרפו לחב"ד או לכל הפחות לקרבו לרעיונותיה.²

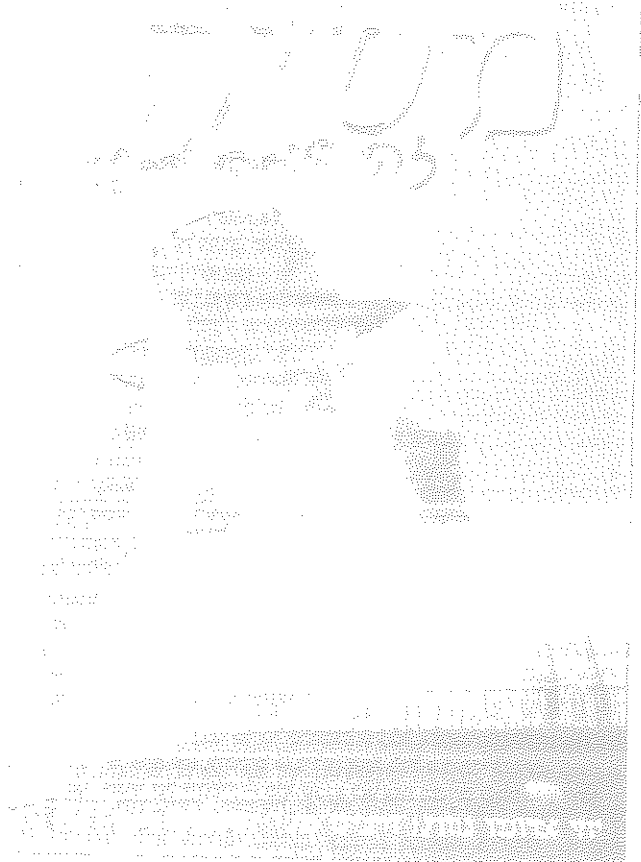
בין השנים 1990-1994 התגברה מאד התסיסה המשיחית בקרב חסידות חב"ד בישראל, כחלק מהתעצמותה של התסיסה המשיחית העולמית של חסידות זו, והגיעה לשיאים חדשים שלא נודעו קודם לכן בעוצמתם ובהיקפם.³

האקטיביזם המשיחי בא בתגובה לכך, שהרבי עצמו עורר בדרשותיו את המתח המשיחי בקרב חסידיו, עד כדי כך שבאפריל 1991, העביר הרבי את האחריות לבוא המשיח אל קהילת חסידיו. בסיטואציה זו של מתח משיחי עז ומתמשך נוצר מצב שהלק מחסידי חב"ד החלו לכוון את דברי הרבי על המשיח הקרב ובא אל הרבי עצמו, בראותם בו את המועמד הראוי ביותר להיות משיח.

ככל שגדל הלהט המשיחי, כך גויסו אמצעי התקשורת להפצת הרעיון. פירסום השאיפה להתגלות המשיחית בכל האמצעים האפשריים, יש בו כדי לתרום לזירוז הגאולה בכך שיותר אנשים ייחשפו ויושפעו "וביאת המשיח תהיה אירוע מוחשי ומציאותי", תפישה זו עומדת בבסיס הפירסומים באמצעי התקשורת.

בשנת 1993 חל מפנה דרמטי בקרב החסידים, או כפי שיש המגדירים זאת כהתגברות הורם המשיחיסטי בחב"ד עם ההכרזה הפומבית כי הרבי הוא המשיח.⁴

בין האמצעים להפצת הרעיון המשיחי נעשה שימוש בהוצאת עתונים חדשים שכל עניינם הוא עיסוק ולימוד נושאים הקשורים למשיח ולגאולה. בעתונים קיימים ניכרת בשנים אלו עלייה משמעותית בעיסוק בנושא. נוכל לסווג את העתונים לשני סוגים. תחילה – עתונים המזוהים עם הורם המרכזי בחב"ד העוסקים בנושא הגאולה לצד התייחסות לאקטואליה ולאירועים פנימיים בחב"ד. להלן רשימתם:

הרבי מלובביץ', בפירסום של בית חב"ד בצפת

הפער הדתי-ערכי-אידאולוגי בין החברה החילונית לחברה החרדית ואי הכרתם של החרדים במדינת ישראל החילונית, הרחיקו את החרדים מנגישות לערוצי התקשורת הממסדיים. משום כך פיתחה לה החברה החרדית תקשורת אידאולוגית אלטרנטיבית לתקשורת החילונית.

מאמצע שנות ה-80 מסתמנת מגמת עלייה במספר העתונים והביטאונים היוצאים לאור במגזר החרדי,¹ וזוהי עתונות דתית אידאולוגית מוצהרת, שמטרתה – הפצת האידאולוגיה הדתית של הורם אותו היא מייצגת. הציבור החרדי עושה שימוש בעתונות הן כלפי פנים – כאמצעי מקשר

1994-1999. בתקופה זו נוספו מדורים וכתבות שעסקו בהפצת הגאולה וביטאו נאמנה את הלך הרוחות בחב"ד.

באהלי חנה

הגיליון הראשון יצא בג' בתמוז תשנ"ג כמוסף מגויים דו שבועי בהוצאת השבועון "כפר חב"ד", המוסף הכיל 16 עמודים ובא לענות על הצורך ליצור קשר עם נשות חב"ד, לדווח על פעילויות, כנסים ואירועים מיוחדים ולעסוק בנושאים המעסיקים נשים באופן מסורתי. בסוף הגיליון מצויה פינה לילדים (גם כאן ההחלטה משקפת תפישה מסורתית שתפקידה העיקרי של האשה הוא חינוך הילדים) אך העתון עוסק גם בענייני משיח, אם כי נוכחות הנושא בעתון היא מינורית למדי והלהט המשיחי מאופק. ההתמקדות היא בעיקר במדור דבר המלך ובו קטעים והתייחסויות משיחות הרבי. בגיליון הראשון עסק המדור בשאלה: מדוע הנשים הן המביאות את המשיח? וההסבר לכך הוא: "תפקידן של ננות ישראל הוא לדאוג, כי הצרכים האנושיים יסופקו באופן יהודי על פי הוראות התורה; אור - של מצווה זו - כשרו חיי משפחה - טהורים..."

בחלק מהעתונים עוסק גם דבר העורכת בהקשרים שונים של הגאולה.

שיחת השבוע

שבועון היוצא לאור על ידי מרכז אגודת צעירי חב"ד בארץ. עורך העתון

כפר חב"ד

יוצא לאור במסגרת "אגודת חסידי חב"ד בארץ הקודש", כעתון למנויים המופץ בארץ ובארצות הברית. עורכו הוא הרב אהרון דב הלפרין. זהו שבועון עב כרס, כ־50 עמודים בכל חוברת. המדורים השונים דנים לעומקן של סוגיות דתיות, חינוכיות ופוליטיות, כשהעתון נוקט קו עקבי וברור הן בסוג המאמרים והן בדברי הפרשנות. קהל היעד של השבועון הם בעיקר חסידי חב"ד.

המדורים הקבועים העוסקים בנושא המשיח:

משיח וגאולה - עוסק בבירור סוגיות בנושא המשיח. הכותבים בו משתנים מעת לעת.

דעות - מדור פובליציסטי. הכותבים בו קבועים ברובם. חלק מהמאמרים עוסקים בנושאים הקשורים בביאת המשיח ובגאולה.

דבר העורך - מאמר המערכת המרכזי של העתון. לפיו מוכתב טון הדברים בעתון.

דבר מלכות - מדור קבוע המופיע מיד לאחר דבר העורך. המדור מציג קטעים נבחרים משיחות הרבי, לרוב עוסקים הדברים בגאולה ובארץ ישראל.

כן ישנם מדורים משתנים המציגים סיפורים חסידיים שהמסר המשותף לרובם הוא הציפייה להתגלות המשיח. חלק מהמדורים השתנו בשנים

שיחת הגאולה

הגיליון השבועי | ימות המשיח

עיתונות - ויקיטא - אור-ב | החסידה (10.1.98) | חתא בית ג'אורית המשיח - שנת ה'תשנ"ג | 35

שיחת הגאולה

הגיליון השבועי לכל החודש

מחיר: 10 ש"ח

מחיר: 14 ש"ח

מחיר: 21 ש"ח

מחיר: 28 ש"ח

מחיר: 35 ש"ח

מחיר: 42 ש"ח

מחיר: 49 ש"ח

מחיר: 56 ש"ח

מחיר: 63 ש"ח

מחיר: 70 ש"ח

מחיר: 77 ש"ח

מחיר: 84 ש"ח

מחיר: 91 ש"ח

מחיר: 98 ש"ח

מחיר: 105 ש"ח

מחיר: 112 ש"ח

מחיר: 119 ש"ח

מחיר: 126 ש"ח

מחיר: 133 ש"ח

מחיר: 140 ש"ח

מחיר: 147 ש"ח

מחיר: 154 ש"ח

מחיר: 161 ש"ח

מחיר: 168 ש"ח

מחיר: 175 ש"ח

מחיר: 182 ש"ח

מחיר: 189 ש"ח

מחיר: 196 ש"ח

מחיר: 203 ש"ח

מחיר: 210 ש"ח

מחיר: 217 ש"ח

מחיר: 224 ש"ח

מחיר: 231 ש"ח

מחיר: 238 ש"ח

מחיר: 245 ש"ח

מחיר: 252 ש"ח

מחיר: 259 ש"ח

מחיר: 266 ש"ח

מחיר: 273 ש"ח

מחיר: 280 ש"ח

מחיר: 287 ש"ח

מחיר: 294 ש"ח

מחיר: 301 ש"ח

מחיר: 308 ש"ח

מחיר: 315 ש"ח

מחיר: 322 ש"ח

מחיר: 329 ש"ח

מחיר: 336 ש"ח

מחיר: 343 ש"ח

מחיר: 350 ש"ח

מחיר: 357 ש"ח

מחיר: 364 ש"ח

מחיר: 371 ש"ח

מחיר: 378 ש"ח

מחיר: 385 ש"ח

מחיר: 392 ש"ח

מחיר: 399 ש"ח

מחיר: 406 ש"ח

מחיר: 413 ש"ח

מחיר: 420 ש"ח

מחיר: 427 ש"ח

מחיר: 434 ש"ח

מחיר: 441 ש"ח

מחיר: 448 ש"ח

מחיר: 455 ש"ח

מחיר: 462 ש"ח

מחיר: 469 ש"ח

מחיר: 476 ש"ח

מחיר: 483 ש"ח

מחיר: 490 ש"ח

מחיר: 497 ש"ח

מחיר: 504 ש"ח

מחיר: 511 ש"ח

מחיר: 518 ש"ח

מחיר: 525 ש"ח

מחיר: 532 ש"ח

מחיר: 539 ש"ח

מחיר: 546 ש"ח

מחיר: 553 ש"ח

מחיר: 560 ש"ח

מחיר: 567 ש"ח

מחיר: 574 ש"ח

מחיר: 581 ש"ח

מחיר: 588 ש"ח

מחיר: 595 ש"ח

מחיר: 602 ש"ח

מחיר: 609 ש"ח

מחיר: 616 ש"ח

מחיר: 623 ש"ח

מחיר: 630 ש"ח

מחיר: 637 ש"ח

מחיר: 644 ש"ח

מחיר: 651 ש"ח

מחיר: 658 ש"ח

מחיר: 665 ש"ח

מחיר: 672 ש"ח

מחיר: 679 ש"ח

מחיר: 686 ש"ח

מחיר: 693 ש"ח

מחיר: 700 ש"ח

מחיר: 707 ש"ח

מחיר: 714 ש"ח

מחיר: 721 ש"ח

מחיר: 728 ש"ח

מחיר: 735 ש"ח

מחיר: 742 ש"ח

מחיר: 749 ש"ח

מחיר: 756 ש"ח

מחיר: 763 ש"ח

מחיר: 770 ש"ח

מחיר: 777 ש"ח

מחיר: 784 ש"ח

מחיר: 791 ש"ח

מחיר: 798 ש"ח

מחיר: 805 ש"ח

מחיר: 812 ש"ח

מחיר: 819 ש"ח

מחיר: 826 ש"ח

מחיר: 833 ש"ח

מחיר: 840 ש"ח

מחיר: 847 ש"ח

מחיר: 854 ש"ח

מחיר: 861 ש"ח

מחיר: 868 ש"ח

מחיר: 875 ש"ח

מחיר: 882 ש"ח

מחיר: 889 ש"ח

מחיר: 896 ש"ח

מחיר: 903 ש"ח

מחיר: 910 ש"ח

מחיר: 917 ש"ח

מחיר: 924 ש"ח

מחיר: 931 ש"ח

מחיר: 938 ש"ח

מחיר: 945 ש"ח

מחיר: 952 ש"ח

מחיר: 959 ש"ח

מחיר: 966 ש"ח

מחיר: 973 ש"ח

מחיר: 980 ש"ח

מחיר: 987 ש"ח

מחיר: 994 ש"ח

מחיר: 1001 ש"ח

מחיר: 1008 ש"ח

מחיר: 1015 ש"ח

מחיר: 1022 ש"ח

מחיר: 1029 ש"ח

מחיר: 1036 ש"ח

מחיר: 1043 ש"ח

מחיר: 1050 ש"ח

מחיר: 1057 ש"ח

מחיר: 1064 ש"ח

מחיר: 1071 ש"ח

מחיר: 1078 ש"ח

מחיר: 1085 ש"ח

מחיר: 1092 ש"ח

מחיר: 1099 ש"ח

מחיר: 1106 ש"ח

מחיר: 1113 ש"ח

מחיר: 1120 ש"ח

מחיר: 1127 ש"ח

מחיר: 1134 ש"ח

מחיר: 1141 ש"ח

מחיר: 1148 ש"ח

מחיר: 1155 ש"ח

מחיר: 1162 ש"ח

מחיר: 1169 ש"ח

מחיר: 1176 ש"ח

מחיר: 1183 ש"ח

מחיר: 1190 ש"ח

מחיר: 1197 ש"ח

מחיר: 1204 ש"ח

מחיר: 1211 ש"ח

מחיר: 1218 ש"ח

מחיר: 1225 ש"ח

מחיר: 1232 ש"ח

מחיר: 1239 ש"ח

מחיר: 1246 ש"ח

מחיר: 1253 ש"ח

מחיר: 1260 ש"ח

מחיר: 1267 ש"ח

מחיר: 1274 ש"ח

מחיר: 1281 ש"ח

מחיר: 1288 ש"ח

מחיר: 1295 ש"ח

מחיר: 1302 ש"ח

מחיר: 1309 ש"ח

מחיר: 1316 ש"ח

מחיר: 1323 ש"ח

מחיר: 1330 ש"ח

מחיר: 1337 ש"ח

מחיר: 1344 ש"ח

מחיר: 1351 ש"ח

מחיר: 1358 ש"ח

מחיר: 1365 ש"ח

מחיר: 1372 ש"ח

מחיר: 1379 ש"ח

מחיר: 1386 ש"ח

מחיר: 1393 ש"ח

מחיר: 1400 ש"ח

מחיר: 1407 ש"ח

מחיר: 1414 ש"ח

מחיר: 1421 ש"ח

מחיר: 1428 ש"ח

מחיר: 1435 ש"ח

מחיר: 1442 ש"ח

מחיר: 1449 ש"ח

מחיר: 1456 ש"ח

מחיר: 1463 ש"ח

מחיר: 1470 ש"ח

מחיר: 1477 ש"ח

מחיר: 1484 ש"ח

מחיר: 1491 ש"ח

מחיר: 1498 ש"ח

מחיר: 1505 ש"ח

מחיר: 1512 ש"ח

מחיר: 1519 ש"ח

מחיר: 1526 ש"ח

מחיר: 1533 ש"ח

מחיר: 1540 ש"ח

מחיר: 1547 ש"ח

מחיר: 1554 ש"ח

מחיר: 1561 ש"ח

מחיר: 1568 ש"ח

מחיר: 1575 ש"ח

מחיר: 1582 ש"ח

מחיר: 1589 ש"ח

מחיר: 1596 ש"ח

מחיר: 1603 ש"ח

מחיר: 1610 ש"ח

מחיר: 1617 ש"ח

מחיר: 1624 ש"ח

מחיר: 1631 ש"ח

מחיר: 1638 ש"ח

מחיר: 1645 ש"ח

מחיר: 1652 ש"ח

מחיר: 1659 ש"ח

מחיר: 1666 ש"ח

מחיר: 1673 ש"ח

מחיר: 1680 ש"ח

מחיר: 1687 ש"ח

מחיר: 1694 ש"ח

מחיר: 1701 ש"ח

מחיר: 1708 ש"ח

מחיר: 1715 ש"ח

מחיר: 1722 ש"ח

מחיר: 1729 ש"ח

מחיר: 1736 ש"ח

מחיר: 1743 ש"ח

מחיר: 1750 ש"ח

מחיר: 1757 ש"ח

מחיר: 1764 ש"ח

מחיר: 1771 ש"ח

מחיר: 1778 ש"ח

מחיר: 1785 ש"ח

מחיר: 1792 ש"ח

מחיר: 1799 ש"ח

מחיר: 1806 ש"ח

מחיר: 1813 ש"ח

מחיר: 1820 ש"ח

מחיר: 1827 ש"ח

מחיר: 1834 ש"ח

מחיר: 1841 ש"ח

מחיר: 1848 ש"ח

מחיר: 1855 ש"ח

מחיר: 1862 ש"ח

מחיר: 1869 ש"ח

מחיר: 1876 ש"ח

מחיר: 1883 ש"ח

מחיר: 1890 ש"ח

מחיר: 1897 ש"ח

מחיר: 1904 ש"ח

מחיר: 1911 ש"ח

מחיר: 1918 ש"ח

מחיר: 1925 ש"ח

מחיר: 1932 ש"ח

מחיר: 1939 ש"ח

מחיר: 1946 ש"ח

מחיר: 1953 ש"ח

מחיר: 1960 ש"ח

מחיר: 1967 ש"ח

מחיר: 1974 ש"ח

מחיר: 1981 ש"ח

מחיר: 1988 ש"ח

מחיר: 1995 ש"ח

מחיר: 2002 ש"ח

מחיר: 2009 ש"ח

מחיר: 2016 ש"ח

מחיר: 2023 ש"ח

מחיר: 2030 ש"ח

מחיר: 2037 ש"ח

מחיר: 2044 ש"ח

מחיר: 2051 ש"ח

מחיר: 2058 ש"ח

מחיר: 2065 ש"ח

מחיר: 2072 ש"ח

מחיר: 2079 ש"ח

מחיר: 2086 ש"ח

מחיר: 2093 ש"ח

מחיר: 2100 ש"ח

מחיר: 2107 ש"ח

מחיר: 2114 ש"ח

מחיר: 2121 ש"ח

מחיר: 2128 ש"ח

מחיר: 2135 ש"ח

מחיר: 2142 ש"ח

מחיר: 2149 ש"ח

מחיר: 2156 ש"ח

מחיר: 2163 ש"ח

מחיר: 2170 ש"ח

מחיר: 2177 ש"ח

מחיר: 2184 ש"ח

מחיר: 2191 ש"ח

מחיר: 2198 ש"ח

מחיר: 2205 ש"ח

מחיר: 2212 ש"ח

מחיר: 2219 ש"ח

מחיר: 2226 ש"ח

מחיר: 2233 ש"ח

מחיר: 2240 ש"ח

מחיר: 2247 ש"ח

מחיר: 2254 ש"ח

מחיר: 2261 ש"ח

מחיר: 2268 ש"ח

מחיר: 2275 ש"ח

מחיר: 2282 ש"ח

מחיר: 2289 ש"ח

מחיר: 2296 ש"ח

מחיר: 2303 ש"ח

מחיר: 2310 ש"ח

מחיר: 2317 ש"ח

מחיר: 2324 ש"ח

מחיר: 2331 ש"ח

מחיר: 2338 ש"ח

מחיר: 2345 ש"ח

מחיר: 2352 ש"ח

מחיר: 2359 ש"ח

מחיר: 2366 ש"ח

מחיר: 2373 ש"ח

מחיר: 2380 ש"ח

מחיר: 2387 ש"ח

מחיר: 2394 ש"ח

מחיר: 2401 ש"ח

מחיר: 2408 ש"ח

מחיר: 2415 ש"ח

מחיר: 2422 ש"ח

מחיר: 2429 ש"ח

מחיר: 2436 ש"ח

מחיר: 2443 ש"ח

מחיר: 2450 ש"ח

מחיר: 2457 ש"ח

מחיר: 2464 ש"ח

מחיר: 2471 ש"ח

מחיר: 2478 ש"ח

מחיר: 2485 ש"ח

מחיר: 2492 ש"ח

מחיר: 2499 ש"ח

מחיר: 2506 ש"ח

מחיר: 2513 ש"ח

מחיר: 2520 ש"ח

מחיר: 2527 ש"ח

מחיר: 2534 ש"ח

מחיר: 2541 ש"ח

מחיר: 2548 ש"ח

מחיר: 2555 ש"ח

מחיר: 2562 ש"ח

מחיר: 2569 ש"ח

מחיר: 2576 ש"ח

מחיר: 2583 ש"ח

מחיר: 2590 ש"ח

מחיר: 2597 ש"ח

מחיר: 2604 ש"ח

מחיר: 2611 ש"ח

מחיר: 2618 ש"ח

מחיר: 2625 ש"ח

מחיר: 2632 ש"ח

מחיר: 2639 ש"ח

מחיר: 2646 ש"ח

מחיר: 2653 ש"ח

מחיר: 2660 ש"ח

מחיר: 2667 ש"ח

מחיר: 2674 ש"ח

מחיר: 2681 ש"ח

מחיר: 2688 ש"ח

מחיר: 2695 ש"ח

מחיר: 2702 ש"ח

מחיר: 2709 ש"ח

מחיר: 2716 ש"ח

מחיר: 2723 ש"ח

מחיר: 2730 ש"ח

מחיר: 2737 ש"ח

מחיר: 2744 ש"ח

מחיר: 2751 ש"ח

מחיר: 2758 ש"ח

מחיר: 2765 ש"ח

מחיר: 2772 ש"ח

מחיר: 2779 ש"ח

מחיר: 2786 ש"ח

מחיר: 2793 ש"ח

מחיר: 2800 ש"ח

מחיר: 2807 ש"ח

מחיר: 2814 ש"ח

מחיר: 2821 ש"ח

מחיר: 2828 ש"ח

מחיר: 2835 ש"ח

מחיר: 2842 ש"ח

מחיר: 2849 ש"ח

מחיר: 2856 ש"ח

מחיר: 2863 ש"ח

מחיר: 2870 ש"ח

מחיר: 2877 ש"ח

מחיר: 2884 ש"ח

מחיר: 2891 ש"ח

מחיר: 2898 ש"ח

מחיר: 2905 ש"ח

מחיר: 2912 ש"ח

מחיר: 2919 ש"ח

מחיר: 2926 ש"ח

מחיר: 2933 ש"ח

מחיר: 2940 ש"ח

מחיר: 2947 ש"ח

מחיר: 2954 ש"ח

מחיר: 2961 ש"ח

מחיר: 2968 ש"ח

מחיר: 2975 ש"ח

מחיר: 2982 ש"ח

מחיר: 2989 ש"ח

מחיר: 2996 ש"ח

מחיר: 3003 ש"ח

מחיר: 3010 ש"ח

מחיר: 3017 ש"ח

מחיר: 3024 ש"ח

מחיר: 3031 ש"ח

מחיר: 3038 ש"ח

מחיר: 3045 ש"ח

מחיר: 3052 ש"ח

מחיר: 3059 ש"ח

מחיר: 3066 ש"ח

מחיר: 3073 ש"ח

מחיר: 3080 ש"ח

מחיר: 3087 ש"ח

מחיר: 3094 ש"ח

מחיר: 3101 ש"ח

מחיר: 3108 ש"ח

מחיר: 3115 ש"ח

מחיר: 3122 ש"ח

מחיר: 3129 ש"ח

מחיר: 3136 ש"ח

מחיר: 3143 ש"ח

מחיר: 3150 ש"ח

מחיר: 3157 ש"ח

מחיר: 3164 ש"ח

מחיר: 3171 ש"ח

מחיר: 3178 ש"ח

מחיר: 3185 ש"ח

מחיר: 3192 ש"ח

מחיר: 3199 ש"ח

מחיר: 3206 ש"ח

מחיר: 3213 ש"ח

מחיר: 3220 ש"ח

מחיר: 3227 ש"ח

מחיר: 3234 ש"ח

מחיר: 3241 ש"ח

מחיר: 3248 ש"ח

מחיר: 3255 ש"ח

מחיר: 3262 ש"ח

מחיר: 3269 ש"ח

מחיר: 3276 ש"ח

מחיר: 3283 ש"ח

מחיר: 3290 ש"ח

מחיר: 3297 ש"ח

מחיר: 3304 ש"ח

מחיר: 3311 ש"ח

מחיר: 3318 ש"ח

מחיר: 3325 ש"ח

מחיר: 3332 ש"ח

מחיר: 3339 ש"ח

מחיר: 3346 ש"ח

מחיר: 3353 ש"ח

מחיר: 3360 ש"ח

מחיר: 3367 ש"ח

מחיר: 3374 ש"ח

מחיר: 3381 ש"ח

מחיר: 3388 ש"ח

מחיר: 3395 ש"ח

מחיר: 3402 ש"ח

מחיר: 3409 ש"ח

מחיר: 3416 ש"ח

מחיר: 3423 ש"ח

מחיר: 3430 ש"ח

מחיר: 3437 ש"ח

מחיר: 3444 ש"ח

מחיר: 3451 ש"ח

מחיר: 3458 ש"ח

מחיר: 3465 ש"ח

מחיר: 3472 ש"ח

מחיר: 3479 ש"ח

מחיר: 3486 ש"ח

מחיר: 3493 ש"ח

מחיר: 3500 ש"ח

מחיר: 3507 ש"ח

מחיר: 3514 ש"ח

מחיר: 3521 ש"ח

מחיר: 3528 ש"ח

מחיר: 3535 ש"ח

מחיר: 3542 ש"ח

מחיר: 3549 ש"ח

מחיר: 3556 ש"ח

מחיר: 3563 ש"ח

מחיר: 3570 ש"ח

מחיר: 3577 ש"ח

מחיר: 3584 ש"ח

מחיר: 3591 ש"ח

מחיר: 3598 ש"ח

מחיר: 3605 ש"ח

מחיר: 3612 ש"ח

מחיר: 3619 ש"ח

מחיר: 3626 ש"ח

מחיר: 3633 ש"ח

מחיר: 3640 ש"ח

מחיר: 3647 ש"ח

מחיר: 3654 ש"ח

מחיר: 3661 ש"ח

מחיר: 3668 ש"ח

מחיר: 3675 ש"ח

מחיר: 3682 ש"ח

מחיר: 3689 ש"ח

מחיר: 3696 ש"ח

מחיר: 3703 ש"ח

מחיר: 3710 ש"ח

מחיר: 3717 ש"ח

מחיר: 3724 ש"ח

מחיר: 3731 ש"ח

מחיר: 3738 ש"ח

מחיר: 3745 ש"ח

מחיר: 3752 ש"ח

מחיר: 3759 ש"ח

מחיר: 3766 ש"ח

מחיר: 3773 ש"ח

מחיר: 3780 ש"ח

מחיר: 3787 ש"ח

מחיר: 3794 ש"ח

מחיר: 3801 ש"ח

מחיר: 3808 ש"ח

מחיר: 3815 ש"ח

מחיר: 3822 ש"ח

מחיר: 3829 ש"ח

מחיר: 3836 ש"ח

מחיר: 3843 ש"ח

מחיר: 3850 ש"ח

מחיר: 3857 ש"ח

מחיר: 3864 ש"ח

מחיר: 3871 ש"ח

מחיר: 3878 ש"ח

מחיר: 3885 ש"ח

מחיר: 3892 ש"ח

מחיר: 3899 ש"ח

מחיר: 3906 ש"ח

מחיר: 3913 ש"ח

מחיר: 3920 ש"ח

מחיר: 3927 ש"ח

מחיר: 3934 ש"ח

מחיר: 3941 ש"ח

מחיר: 3948 ש"ח

מחיר: 3955 ש"ח

מחיר: 3962 ש"ח

מחיר: 3969 ש"ח

מחיר: 3976 ש"ח

מחיר: 3983 ש"ח

מחיר: 3990 ש"ח

מחיר: 3997 ש"ח

מחיר: 4004 ש"ח

מחיר: 4011 ש"ח

מחיר: 4018 ש"ח

מחיר: 4025 ש"ח

מחיר: 4032 ש"ח

מחיר: 4039 ש"ח

מחיר: 4046 ש"ח

מחיר: 4053 ש"ח

מחיר: 4060 ש"ח

מחיר: 4067 ש"ח

מחיר: 4074 ש"ח

מחיר: 4081 ש"ח

מחיר: 4088 ש"ח

מחיר: 4095 ש"ח

מחיר: 4102 ש"ח

מחיר: 4109 ש"ח

מחיר: 4116 ש"ח

מחיר: 4123 ש"ח

מחיר: 4130 ש"ח

מחיר: 4137 ש"ח

מחיר: 4144 ש"ח

מחיר: 4151 ש"ח

מחיר: 4158 ש"ח

מחיר: 4165 ש"ח

מחיר: 4172 ש"ח

מחיר: 4179 ש"ח

מחיר: 4186 ש"ח

מחיר: 4193 ש"ח

מחיר: 4200 ש"ח

מחיר: 4207 ש"ח

מחיר: 4214 ש"ח

מחיר: 4221 ש"ח

מחיר: 4228 ש"ח

מחיר: 4235 ש"ח

מחיר: 4242 ש"ח

מחיר: 4249 ש"ח

מ

הטבע עשוי להראות כהיפך החיים ר"ל" (גיליון 38).
הגיליון האחרון יצא חודש אחר כך, ב־8 באוגוסט 1994 בסך הכל הופיעו
39 גיליונות.

שיחת הגאולה

עם הפסקת הוצאתו של העתון "הגאולה האמיתית והשלמה" החל לצאת
השבועון "שיחת הגאולה – הגיליון השבועי של ימות המשיח", ובהמשך
נכתבו: "יוצא מטעם 'האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה' שמרכזה
בבתי ים עיר הגאולה", ונערך על ידי הרב זמרוני ציק.

העתון מופיע בפורמט של עתוני בתי כנסת ודומה מאד בצורתו
התייצונית ל"שיחת השבוע". בתחתית העמוד הראשון מופיעה
הצהרה: "יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד".

העתון כולו עוסק בנושאים הקשורים לרבי, למשיח ולגאולה. הוא כולל:
בעמוד הראשון – מאמר מערכת ומדור "חדשות טובות" – פירסומים על
מבצעים ופעילויות בנושא הגאולה. בעמוד השני – המדורים "רעיון שבועי
– מתורתו של משיח", שלרוב תהיה בו התייחסות לשיחות הרבי וביאורן,
ו"ניצוצות של גאולה" – ביאור של פסוקים ומצוות. בעמוד השלישי חל
שינוי במדורים. בתחילה היו המדורים "סוגיות בגאולה" ו"סיפור"; כעת
מצוי המדור "שיח חסידיים", שלעיתים יש בו התייחסות מסוימת
לאקטואליה תוך קישורה לרעיון המשיחי, ולצידו הסיפור "נפלאות
עכשיו". בעמוד האחרון, "אור חיים" – מדור המדווח על פעילות אנשי
חב"ד, או מביא סיפור אישי עם מסקנה חינוכית ברוח חב"ד. על פי רוב
תופיע כאן תמונה קטנה. בתחתית העמוד מופיע מדור "עצה והדרכה" –
מדברי "נשיא הדור משיח צדקנו".

בין העתונים המזוהים עם הורם המשיחי מצוי גם עתון ילדים שמטרתו
להנח את הדור הצעיר ברוח הזמן. נתייחס לעתון זה בהרחבה.

במחנה צבאות השם

ראשיתו של העתון בחודש תמוז תשמ"ט (1989) לאחר פטירתה של הרבנית
חיה מושקא, אשתו של הרבי מנחם מנדל שניאורסון ובתו של הרבי הקודם,
האדמו"ר יוסף יצחק. באחת ההתוועדות ביקש הרבי מחסידיו להקים
מוסדות לזיכרה של הרבנית.

עד אז הוציא בארץ "ניירות חב"ד להפצת יהדות אה"ק" עלונים. לאור
בקשת הרבי, הוחלט למסד את הפצת העלונים ולהוציא לאור עתון ילדים
בתדירות קבועה. היוזמה קיבלה את ברכתו של הרבי.¹⁰ הירחון "במחנה
צבאות השם" מייצג קו אידאולוגי ברור המזוהה עם הורם המשיחי.

בחב"ד מכירים בפוטנציאל הטמון באמצעי התקשורת ומשום כך ישנה
הקפדה בלתי מתפשרת על אופי התכנים. זהו עתון שמטרתו המוצהרת היא
חינוכית-רעיונית. משמע, הפצת דברי הרבי והינוח הדור הצעיר ברוח ערכי
חסידות חב"ד. בד בבד ניכרת הקפדה על איכות.

העתון יוצא בארץ כירחון המיועד לקהל מנויים ומופץ גם בארצות
הברית (ברוקלין).¹¹ קהל היעד שלו הוא ילדים עד גילאי 13-14. זהו עתון
צבעוני וניכר כי ניתנת תשומת לב רבה לעיצובו מתוך כוונה למשוך את
הילדים לקרוא בו. השער מודפס על נייר כרומו. מתחת ללוגו "במחנה

הוא הרב מנחם ברוד, המשמש גם כדוברת הרשמי של חב"ד. העתון החל
לצאת כדי להפיץ את תורת החסידות. זהו עתון למנויים אך יש לו תפוצה
רחבה בבתי הכנסת,⁵ בשווקים, ובכל מקום בו יש פוטנציאל התקהלות
גדול. העתון פונה לחסידי חב"ד אך "עם הפנים החוצה". הוא כותב בשפה
מוכנת לכל יהודי באשר הוא מתוך כוונה לקרבו לתב"ד וליהדות.

העתון בנוי במתכונת של עתוני בתי הכנסת ומקיף ארבעה עמודים.
בעמוד הראשון מופיעה הכותרת הראשית ותחתיה דבר העורך. בשליש הטור
השמאלי מדור הודעות. בעמוד השני – שני מדורים. המדור "שולחן שבת"
ובו עיבוד לאחת משיחותיו של הרבי, והמדור "מן המעיין" ובו פרשנויות
קצרות על פרשת השבוע.

במרכז העמוד השלישי, בתוך מסגרת, מופיע המדור "תורת הגאולה"
ובו התייחסויות לנושאים שונים הקשורים למשיח. המדור "מעשה שהיה"
מביא סיפור חסידי בעל מוסר השכל חינוכית.

העמוד הרביעי – בחלקו העליון של העמוד נמצא המדור "חיים
יהודיים", המציג בעיקר סיפורים מופלאים על יהודים שזנחו את דרך
האמונה ולפתע היתה להם הארה והם תורו אל חיקה של הדת, או סיפורים
יוצאי דופן על חסידי חב"ד ופעילותם. עם ההתקרבות לתושבי יש"ע
מופיעים גם סיפורים על אנשי יש"ע ופועלם המיוחד.⁷

הסוג השני של העתונים הם אלה היוצאים לאור על ידי מי שמוזוהים עם
הורם המשיחי בחב"ד, וכל כולם מוקדשים להפצת הגאולה ולזירוז התגלות
המשיח.⁸

הגאולה האמיתית והשלמה

ירחון שהחל לצאת בחודש יוני 1991, בעקבות דברי הרבי, הוא יוצא לאור
על ידי "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה" שמרכזה פעילותה בבית
חב"ד בבתי ים. ערך את העתון הרב זמרוני ציק.⁹

העתון מכיל 10⁸ עמודים מודפסים על נייר כרומו והוא מעוצב
במתכונת קרובה לעתון יומי, כשחלק מעמודיו מוקדשים לפירסומות של
תברות שונות. ייחוד העתון בתכניו. כל הכתבות ללא יוצא מן הכלל
עוסקות בנושא הגאולה על היבטיה השונים.

בשנת 1994, עם הסתלקותו של הרבי, נתגלעה מחלוקת בין הורם
המשיחי אותו מייצגים בית חב"ד בצפת ובית חב"ד בבתי ים, לבין אגודת
צעירי חב"ד ואגודת חסידי חב"ד שהציגו קו מציאותי יותר ביחס למותו
של הרבי. מחלוקת זו באה לידי ביטוי בהוצאת עתונים נפרדים.

נדגים את המחלוקת בהתייחסות עתון "הגאולה" למותו של הרבי. העתון
יצא בכותרת גדולה בנגיב על רקע כהול – "יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך
המשיח לעולם ועד". מתחתיה היתה כותרת בצבע אדום באותיות גדולות:
"הרבי מלך המשיח חי וקיים" ועוד יותר למטה כותרת קטנה על רקע צהוב
בכיתוב שחור: "הפצת בשורת הגאולה נמשכת ביתר עוז • היעלמות הרבי
מלך המשיח שיל"ץ בחג הגאולה ג' תמוז הינה לזמן קצר ביותר • מיד ממש
יופיע ויגאל את עם ישראל."

מתחת לכותרת זו הופיעה תמונתו של הרבי כשהוא מנופף בידו. כל
העתון עסק בכך שהרבי הוא מלך המשיח "עם כל הצער העמוק על אשר
אירע לכאורה (ההדגשה במקור) אמש, הגם שבחינוניות לעיני בשר ובגדדי

"אבניח" מחשבים

"תוכנות מחשב"
על פי בקשתך
ראה עמ' 2

הגאולה

האמיתית והשלמה

כ"ה, נלין מס' 38, ר' תמוז ה'תשנ"ד. תהא שנת נפלאות דגולות (15.6.94) מחיר: 80 אג, בחו"ל \$ 0.60.

אנגיל ירושלים
עונות חלביות ופרוה
כנ"ל גס בורקסיס
כשר למהדרין
הכר"צ העדה החרדית,
הרכנות ירושלים ובת-ים
סינינו בנת-ים
תלפון 119 בת-ים
03-5533-055

יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד

הרבי מלך המשיח

היה וקיים

הגאולה האמיתית והשלמה - עתון שהיה ונסגר, בהוצאת בית תב"ד בת ים

תכונה כלל-עולמית

העתון פותח במאמר מערכת המתייחס לרוב לחג או ליום חשוב בחסידות. כל מאמרי המערכת והכתבות בעתון נעים סביב שלושה מוקדי התייחסות - הרבי, הגאולה וביאת המשיח. המסר הבולט הוא: אנו בתקופה שלפני בוא הגאולה וגם על הילדים מוטלת אחריות לזיורוה בכך שיתרמו לפירסומה ברבים בבחינת "כל מעשה טוב מורו את ביאת משיח צדקנו". התייחסות בעתון אל הרבי כאל "המלך המשיח" משקפת תהליכי שינוי שחלו בתב"ד. בתחילה, המיקוד היה בציווי להרבות במצוות ובמעשים טובים, שעתידים לזרז את הגאולה, אך אין עדיין התייחסות מפורשת לרבי כמשיח.

בגיליון משנת 1992, בסיפור המופיע במדור "חבורת מקרבי הגאולה במבצע פירסום", נכתב על הרבי: "אכן הרבי הוא נביא, משה רבנו של דורנו... הוא אומר שמשיח כבר נמצא והכל מוכן לגאולה, רק צריך לפקוח את העיניים ולראותו" בהמשך אומרים ילדי החבורה: "המשיח הוא פשוטה: לפרסם בכל השכונה שהרבי הוא נביא ויש לשמוע בקולו - להתכונן לביאת המשיח".¹²

המפנה חל בחג החנוכה כשנה אחר כך. מאמר המערכת¹³ פתח בקריאה - "יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד" המאמר הסביר לקוראים הצעירים את שהיה ברור: "אכן מוזן חשבנו וגם ידענו כי הסימנים אותם קבע הרמב"ם ע"פ ההלכה, לפיהם נדע מי הוא מלך

צבאות השם - העתון שלנו", מופיעה כותרת משנה - "ירחון חיילי צבאות השם". בצד השמאלי העליון של העמוד מופיע סמל האירגון "צבאות ה'" המעוצב כתג צבאי. ברוב שטחו של העמוד מתנוססת תמונה צבעונית גדולה, לעיתים קרובות צילום מאחת מפעילויות תב"ד. בתחתית העמוד מופיע סמל "ניידות תב"ד" - סגק מבצעים על רקע מפת ארץ ישראל ומעליו הפסוק הציווי: "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה". בתחתית מופיע כיתוב בעברית "סגק המבצעים" ובאנגלית MITZVAH TANK.

שם העתון מורה על תפקידם של הילדים בתב"ד כחיילים בצבא השם, חיילים שמטרתם העיקרית הפצת רעיון הגאולה. ההתעוררות המשיחית מצאה את ביטוייה בעיצוב הירחון ובתכניו. המדורים השונים בעתון, החל ממאמר המערכת וכלה בתשבצים עוסקים בהפצת מסרי הגאולה. בדף האחורי נמצא סיפור מצויר בהמשכים (קומיקס). בעיצובו אין הירחון שונה במאומה מעתוני הילדים המסחריים (בולט לעין העדרן של פירסומות מסחריות למעט פירסומת הסות אחת המעוצבת גם היא ברות הגאולה. השוני המהותי מצוי בתכנים.

הרעיונות המופיעים אינם שונים במהותם מאלה המופיעים בעתונות המיועדת לציבור הבוגר, הם רק מנוסחים בלשון מתאימה. גם בעתון הילדים, כעתון אידאולוגי, נמצא שבמרכוז התודעה הדתית עומדים הרעיון המשיחי ועידוד הציפיה האקטיבית להתגלות המשיחית.

מוטלת על כל אחד ואחת וודאי שתכף ומיד ממש נזכה לראות בהתגלותו לעין כל בגאולה האמיתית והשלמה.¹⁸ מדורים נוספים המופיעים בעתון משתנים מעת לעת אך מסר משותף לכולם – יכולתם של הילדים לתרום בעשייה לזירוז התגלות המשיח.

העיטוק האינטנסיבי במשיח ובגאולה תורמים לעיצוב תודעתם הדתית ותפישותיהם של הקוראים הצעירים על המציאות, בהתחשב בכך, שמידת החשיפה של ציבור זה לתכנים אחרים היא קטנה, אם בכלל. מעיון בגיליונות העתון מצטיירת תמונת עולם אחת ברורה: כל היהודים מצפים לגאולה ועסוקים בעשיית מצוות לשם זירוז וגם על הילדים מוטלת אחריות אישית לפעולה ממשית. זוהי כתיבה מגמתית, מגויסת לרעיון, כפי שמתאפיינת בה עתונות אידאולוגית, ובמקרה שלפנינו – האידאולוגיה הדתית-משיחית. נזכיר כי במהותו טומן בתוכו הרעיון המשיחי התנגדות לרעיון הציוני ולקיומה של מדינת ישראל, שכן זוהי גאולה בידי אדם ולא גאולה בידי שמיים. העתון אינו יוצא בצורה מפורשת כנגד קיום המדינה, אך המסר החוזר ונשנה אליו חשופים הילדים הוא כי אנו עדיין מצויים בגלות.

בגיליון מאלול תשנ"ד, הופיע במאמר המערכת סיכום הפעילות האישית למען זירוז הגאולה. בהתייחס לתפקיד הילדים נכתב: "...עלינו להרתם לפחות עכשיו למאמץ הכללי, אל הצבא הגדול של חיילי צבאות – ה' החיילים הנלחמים יום יום, שעה שעה, כדי לנצח במלחמה הקשה, מלחמה בגלות [הדגשה שלי]. על כל חייל להתחיל (או להמשיך) לפעול מכאן ולהבא במיטב הכוחות והמאמצים."¹⁹

עידוד ההוויה הגלותית והציפיה המשיחית, יש בהם כדי להביא את הקוראים הצעירים, שגולדו במדינת ישראל וגדלים בה, למסקנה כי קיומה של מדינת ישראל אינו הפתרון לבעיית הגלות. הפתרון יגיע רק עם התגלות המשיח.

הימנעות משימוש במושג מדינת ישראל (אלא רק ארץ ישראל) ושימוש במושגים לא מתחום תרבות השלטון הדמוקרטי אלא מתחום המלוכה (הרבי מכונה מלך המשיח, אשת הרבי – המלכה, אם הרבי – אם המלך) יש בהם, כך נראה, כדי לחזק תפישה לא דמוקרטית.

חמ"ה במקום חסמב"ה

פעילות בתברה שבה הצבא עומד במרכז האתוס הישראלי, במיוחד לאחר מלחמת ששת הימים, הביאה את חב"ד לאמץ לעצמה מינוח צבאי. חלקם של המונחים מצוי כבר במקורות וחלקם מונחים חדשים, אך השימוש בהם הוא היצוני בלבד, שכן התכנים והקונטציות היצוקים לתוכם ייחודיים לחב"ד.

במערכה על ליבו של המאמין, השימוש במונחים בעלי קונטציה הירואית יוצרת ומתוקת את התחושה של קבוצת עילית הפועלת למען מטרה נשגבת. העתון תורם ליצירת קבוצת הוזהות – "חיילי צבאות השם" שהיא חבורה נבחרת, המשתייכת ל"אירגון צבאות השם העולמי". האירגון העולמי הוקם על ידי הרבי בשנת תשמ"א (1981) ומטרתו – לכלול את כל ילדי ישראל בכל מקום בעולם,²⁰ כדי שיהיו את צבא הקב"ה. "נשק"

המשיח, מתקיימים בכבוד קדושת האדמו"ר הרבי מלובביץ'. ובהמשך יידעו את הקוראים הצעירים כי "מאות רבנים ברחבי העולם חתמו כבר באמצע השנה שעברה על פסק דין הקובע כי הרבי מלובביץ' הוא מלך המשיח אשר צריך לגאול את עם ישראל מגלותו."¹⁴ גילוי הדעת הפומבי בא בעקבות פרשנות שהעניקו חסידים, בזמן הקפות שמחת תורה, לעידוד שנתן הרבי לשירתם.

באותו גיליון, בסיפור על חג הגאולה¹⁵ נכתב: "חג הגאולה... מחייב את כולנו ללמוד חסידות ולהפיץ חסידות, עד בוא הגאולה האמיתית והשלמה על ידי כבוד קדושת הרבי שליט"א מלך המשיח." החל מגיליון זה, תחת תמונותיו של הרבי מופיע הכיתוב: "הרבי שליט"א מלך המשיח", בעוד שבגיליונות קודמים הופיע רק הכיתוב: "הרבי שליט"א".

שנת 1993 מציינת נקודת מפנה חשובה בחסידות חב"ד, עם ההכרזה הדרמטית בראש השנה על הרבי – כמשיח ישראל. בעיצומה של האקסטזה המשיחית, בתשרי תשנ"ד, הוצגה סקירת הפעילות בשנה החולפת לכבודו של המלך המשיח. בין השאר נכתב שם: "הארץ כולה ערוכה לקבלת פניו של הרבי שליט"א מלך המשיח. מאות שלטי ענק בחוצות, בצמתים ובכל הערים מכרזים: "ברוך הבא מלך המשיח... השלטים גורמים להתרגשות אדירה והציפייה להתגלות המשיח גוברת." גם לאמצעי התקשורת בעולם תפקיד חשוב בעידוד הציפייה: "העתונים בכל העולם מלאים בפירסום על המשיח... תכונה עולמית לקבלת מלכותו של הרבי מלך המשיח על ידי כל העם." ועוד: נציג הרבנים קרא את פסק הדין הקובע כי הרבי הוא מלך המשיח – "קהל האלפים מכרזו בהתרגשות יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד" ומצטרפים לכך באותו רגע יהודים מכל העולם כולו, הצופים במעמד בשידור לוויין ישרי, כשעשרות תחנות טלוויזיה בעולם כולו משדרות זאת בז'רמנית.¹⁶ התמונה המתקבלת אצל הקורא היא חד ממדית ומוחלטת: הכל מאמינים כי הרבי הוא מלך המשיח וכמעט כל אמצעי התקשורת בעולם מסקרים את ההתגלות.

החל מחודש אלול תשנ"ד ואילך הופיעה על שער העתון הקריאה: "יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד". העובדה כי הרבי הסתלק מהעולם הגשמי לא מיתנה את הלהט המשיחי, את הציפייה להתגלותו של הרבי כמשיח (התמתנות שנמצא לדוגמה בשבועון "שיחת השבוע").

גם בעתון הילדים, אחד הרעיונות המרכזיים הקשורים לגאולה – הוא חודש ניסן, שכן חכמינו אמרו: "בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל." לקראת חודש ניסן גוברת הציפייה להתגלות המשיח, כשהמוטיב החוזר הוא דימויה של הגלות לחלום רע. התקווה היא להתעורר מחלום הגלות כשמשיח צדקנו עומד בפתח ומגשים את השאיפה האוטופית: "יבנה את בית המקדש במקומו ויקבץ את עם ישראל מכל הארצות אל ארץ ישראל."¹⁷

במדור "שאלות ותשובות בענייני משיח וגאולה" התייחס הרב לוי יצחק גינזבורג לפעולות שעל הקוראים הצעירים לעשות לזירוז הגאולה. בין השאר נכתב שם: "עלינו להאמין בבטחון גמור כי דברי הרבי המלך המשיח יתקיימו במלואם, וכל רגע עומד הרבי להתגלות לעיני כל בשר ולגאול את עם ישראל. אמונה זו צריכה להיות חזרה בנו, ועל כל צעד ושעל נזכיר ונזכור את מלך המשיח והגאולה... האחריות לזרז את התגלות המשיח

לא לשמור על קדושת הגליון.

במחנה צבאות השם לרחוק תילי "צבאות השם"

מחיר 7.50 שקל חדש, בארה"כ 2.50 דולר.

גליון מס' 60, אייר תשנ"ד

"עשו כל אשר ביכולתכם..."

06/571468 70 כיכר מד"א ת.ד. 1035, נצרת עילית - 17110
820 Eastern Parkway Brooklyn N.Y. 11213 Tel. (718) 756-1898

ניידות חב"ד להפצת יהדות - אה"ק
BEMACHANE TZIVOS HASHEM

יוצא לאור ע"י:
כתובתנו בארה"ב:

"ההכנות לקבלת פני מלך המשיח בעיצומן" - מכריזו העתון לילדים "במחנה צבאות השם", היוצא לאור מטעם "ניידות חב"ד להפצת יהדות - אה"ק"

ולכן גם המשמעויות והלקחים שהפיק ומפיק ציבור זה מהשואה, שונים משל אלה של הציבור החילוני. השואה הציבה בפני המאמין שאלות תיאולוגיות קשות והעמידה רבים במבחן האמונה. אין בסיפורי הקומיקס התמודדות עם השאלות, או ניסיון לעודד למחשבה ביקורתית. כמו בשאר התכנים גם בתכנים העוסקים בשואה יש תמיד מתן תשובות מגמתיות. נדגים זאת בשני סיפורים. הסיפור הראשון הוא נס התפילין – סיפורו של נער יהודי. הירשל, נער יהודי, "ניצל בניסי ניסים ממחנות הנאצים במלחמת העולם השנייה וזאת בזכות מצוות הנחת התפילין עליה הקפיד גם בתנאים הקשים ביותר." גם לאחר נפילת הנאצים ועליית השלטון הקומוניסטי ברומניה הוסיף קיום המצווה להצילו ממות. בהיותו במחנה עבודה הקפיד לשמור על כשרות ולתמיהתו של הטבת, השיבו: "לא, בשום אופן לא אסכים לאכול מאכל טריפה; איאלץ לאכול לחם בלבד למרות שאני תשוש מרעב...". בסוף הסיפור נמסר, כי הירשל חי כיום באמריקה, הוא יהודי מכובד, סוחר אמיד המרבה לספר על המצווה היקרה – הנחת תפילין – שהצילה את חייו.

הסיפור השני, באש ובמים, מציג את סיפורה של משפחה יהודית מהלסינקי, המחליטה לברוח לארצות הברית בעיצומה של המלחמה, לאחר שקיבלה אשרת כניסה. בשעה שהבן מתפלל תפילת מנחה, נפגעת האניה מטיל גרמני. "בנס גדול ניצלו כל הנוסעים מהאניה הבורית", והם מועלים לאניית מלחמה בריטית, המביאה אותם לאי נידח באוקיינוס האטלנטי. בין תושבי האי המקבלים את פני הניצולים, נמצא דיג הפונה למשפחה היהודית ומעיד על עצמו: "אני שייך לקבוצה של דתיים נוצריים המאמינים שהיהודים הם העם הנבחר, עם ה'...". ומזמין את המשפחה להתארח בביתו. אב המשפחה רואה בכך את רצון הבורא, "וגם זה נס לא פחות שמאריינו היידידותיים טרחו כדי לספק לנו לא רק את צרכינו התומריים אלא גם צרכים רוחניים, מוזן כשר וכלי אוכל חדשים. כולנו מלאי רגש תודה לבורא...". כל התלאות העוברות על המשפחה בעטייה של המלחמה מתגמדות לנוכח התגלות ניסי האל ורצונו של הבורא. דבר לא יגרום להם לפגוע ביהדותם. כאשר כל הניצולים עולים על ספינה שוודית, מסרבת המשפחה להצטרף משום שהיא מפליגה בחג הפסח הנחוג בשבת. תורת הגמול מתממשת ברמה הקונקרטי והמיידי ביותר כאשר כעבור שלושה ימים מקבלת המשפחה חבילה עם מצות לפסח. תגובת האב: "ה' יתברך לא שכחנו וגמל על דבקותנו במצוותיו."

גם כאן המשפחה מגיעה לארצות הברית, מתעכבת באליס איילנד (אי הרמעות) ומורשית להיכנס לאחר שאיגונים יהודיים ופעילי תנועת לובובין פועלים למענה. בסוף הסיפור מידוע הקורא כי כשהרבי (הקודם, ר' יוסף יצחק) שמע את קורותיהם, "הרים את ידיו ואמר נרגשות כי ההשגחה העליונה הצילה אותם פעמים מספר באמצעות ניסים גלויים, לא רק בגלל הביטחון שהיה להם בה', אלא גם ובעיקר כדי שיוכלו לעשות במולדתם החדשה ארצות הברית [הדגשה שלי, אצ] למען הפצת ערכי היהדות, אותם ערכים נצחיים שלמענם מסרו את נפשם."²⁴

ההתייחסות לשואה מתבטאת בשני לקחים עיקריים. האחד – השואה כאירוע שיש לשאוב ממנו כוחות לחינוך האמונה היהודית והוא בא לידי ביטוי ברובד הסיפורי. הנחת התפילין היא אשר הצילה את הילד; תפילתו

הילדים, על פי הרבי, הם המצוות והמעשים הטובים שהילדים עושים, ובעזרתם הם מכניעים את "האיוב", הלוא הוא היצר הרע. וכמו בכל צבא, גם בצבא הילדים ישנו רמטכ"ל – הרבי, ישנו מטה כללי, ישנו סמל לצבא בעברית ובאנגלית והדרגות מוענקות בהתאם למספר המצוות המדווחות (כל עשר מצוות מזכות בהעלאה בדרגה – החל בטוראי ועד סגן אלוף) הירחון ממלא, אם כן, פונקציות נוספות מעבר לפונקציה האינפורמטיבית והבידורית: הוא משמש כלי חינוכי-אידיאולוגי חשוב. השתייכותם של הילדים לקהל קוראי העתון מגדירה את שיוכם החברתי, תורמת להגדרת זהותם הדתית ואמונתם מחוזקת על ידי פעילות שטח. העתון מספק תחליף למיתוס הצבאי החילוני. גם כאן לוחמים חיילים, המשתמשים בטנקים למבצעים: "המטה המיוחד שהוקם בחב"ד הומה ככוורת... כבכל שנה, גם הפעם יובילו טנקי המבצעים את התהלוכות הסגוגניות. ה'טנקיסטים' רכובים על המפות הגדולות, משננים את הצירים ומקבלים הנחיות אחרונות. ניכר בהם שהם מודעים לכובד האחריות המונחת על כתפיהם. הם אינם מסיחים דעתם אף לרגע אחד..."²¹ אלמלא נמסר בתחילה כי בתהלוכות חב"ד מדובר, ניתן היה לחשוב כי לפנינו דיווח על פעילות כוח של צה"ל...

נראה שחב"ד אימצה לעצמה את המיתוס הישראלי הצבאי באיחור מה, תוך הסבתו לעולם הערכים והמושגים שלה. המינוח הצבאי אינו מתמצה רק בבחירת שם העתון. העתון מארגן פעולות, מלווה את פעילות הילדים במסגרת התגייסותם ל"אירגון צבאות השם", מדווח על הענקת הדרגות... (המקבילות לדרגות צבאיות) ועל הפעילות במסגרת חטיבת טנקים מיוחדת (טנקי המצוות).²²

המקבילה לחסמב"ה החילונית היא חמ"ה – תבורת מקרבי הגאולה. זהו סיפור קורותיה של תבורת ילדים החווה הרפתקאות מרתקות. חברי התבורה (בנים בלבד) המהווים מודל לחיקוי לקוראים הצעירים, עוסקים בפעילות מבצעית, כמו הכנת חדרם לביאת המשיח, קריאת ספרי קודש במקום ספרי בלשים, התקנת קופת צדקה בחדר ותפילה – המקרבת אותם לאמונה. הסיפור מתייחס לשאלות העוללות להתעורר בקרב הילדים בענייני גאולה ומציג בכל המקרים תשובות חד משמעיות.

השואה כקומיקס

על כריכתו האחרית של העתון מופיע קומיקס – סיפור מצויר בהמשכים. נראה, כי זוהי תופעה מיוחדת בעתון דתי.²³ שכן האיטור "לא תעשה לך פסל וכל תמונה" מלווה עד היום חלקים מהציבור החרדי הנמנע מלעשות שימוש בכל מדיום ויזואלי. הסיפורים המצוירים שהופיעו מאז הוצאת העתון עוסקים בעיקר בנופים הגיאוגרפיים והאנושיים בהם צמחה החסידות, בסיפורי ניסים, בצדיקים בעיירות בפולין שהשליט או הפריץ מתנכלים לרבי או לקהילה ורק האמונה השלמה ומעשי הצדיקים מעבירים את רוע הגזירה (סיפורים עם מוסר השכל אחיד)

בין סיפורי הקומיקס ישנם כאלה המתרחשים בתקופת השואה. לא כאן המקום לדון בהרחבה ביחסם של החרדים לשואה. נציין רק, כי יחסו של הציבור החרדי בכלל וחב"ד בפרט לשואה, שונה מיחסו של הציבור החילוני

משיחיות ודמוקרטיה

התעוררות המשיחית בחב"ד אינה מתקיימת כתופעה פנים-חב"דית מבודדת. לגבי חסידיה היא בעלת השלכות על אופן עיצוב תפישת עולמם הקיומית, מעצבת את יחסם אל החברה הישראלית החילונית, משפיעה על השקפתם הפוליטית ועל ההכרעות הפוליטיות המהותיות ביותר העומדות על הפרק בתהליך השלום עם הפלסטינים. אין לך תחום מתחומי החיים שבו אין עליו השפעה מכרעת לעוצמת הממשות של הגאולה המשיחית.

נקודת המפנה (ויש מי שיטען כי היתה זו נקודת שבר) היתה עם מותו של הרבי בשנת 1994. נוצרה אבחנה ברורה יותר בין שני הזרמים. בורם המרכזי חל תהליך התמתנות, לפחות ברמת הפירסומים הגלויים בעתונות, ואילו הזרם המשיחי ממשיך לטעון כי הרבי עמנו, ופועל במשנה תוקף להפיץ את הגאולה. הגופים המתונים כיוונו גם לפני מות הרבי לעבר פעולה ארצית, קרי הפניית המשאבים האנושיים והכלכליים למאבק נגד תהליך השלום ובעד שמירה על ארץ ישראל השלמה, בעוד שהזרם המשיחי טען בלהט שיש לדבוק רק במטרה אחת – הפצת חוץ התגלות המשיח וכשהמשיח יגיע – ממילא תפתרנה כל הבעיות. הדים למחלוקת זו מצויים מעל דפי עתוני חב"ד.²⁶

המאבק על ארץ ישראל השלמה המתנהל על רקע האקטיביזם המשיחי, העלה שוב לדיון את תקפותם של חוקי המדינה הדמוקרטית מול המחויבות לחוקי ההלכה.

גם אם חב"ד אינה שוללת היום במוצהר (כפי שנעשה בעבר) את עצם קיומה של המדינה,²⁷ הן משום שהיא משלימה עם קיומה והן משום שהמדינה נתפשת כאמצעי לאירגון חברתי-מדיני, הרי שהיא שוללת את הכוח הנתון בידי השלטון להחליט בסתירה לחוקי התורה. בוויכוח על ארץ ישראל כפי שמתנהל בעשור זה, הוסב מוקד הוויכוח משאלת הלגיטימיות של ארץ ישראל לאופיה של המדינה. קיום המדינה זוהי עובדה שאין לערער עליה אך יש לפעול לשינוי מהותה הפנימית כך שתעלה בקנה אחד עם התפישה הדתית ועם ערכים יהודיים.

עם ההתקדמות בתהליך השלום, כשעל הפרק עומדת סוגיית החזרת השטחים, ניתן להצביע על עלייה במספר ההתבטאויות ובהריפותן נגד הלגיטימיות של הממשלה בפעולותיה וכן התבטאויות המעמידות בספק את חשיבותה של הדמוקרטיה אל מול ההלכה.

התפישה המשיחית, שהתגברה מאד לאחר מלחמת ששת הימים, שוללת לחלוטין אפשרות של החזרת שטחים. האמונה עליה מושתתת שלילה זו גורסת כי "ארץ ישראל ששותררה בניסי ה' ובנפלאותיו, בלא כל תכנון מוקדם,"²⁸ כאשר אויביה מסביב הכריזו עליה מלחמת השמד, גינתה לישראל, שלא על מנת למסור חלק כלשהו הימנה לידי זרים ח"ו [חס וחלילה]. אין לשום אדם זכות או רשות לדון בויתור על חלק ממנה, אפילו אם מדובר בשלום אמת."²⁹

אמנם מערכת השיקולים נובעת מאמונה צרופה, אך זו אינה מדירה את רגלי החסידים מהפרקטיקה הפוליטית בבחינת – "הראש נמצא בשמים אך הרגליים נטועות בארץ".

עם תחילת תהליך השלום נותב האקטיביזם המשיחי לאפיק נוסף חדש – למאבק נגד האפשרות של החזרת שטחים משטחי ארץ ישראל. ההתנגדות

של בן המשפחה והשמירה על קיום המצוות והאמונה היהודית באי הנידח, הביאו בסופו של דבר להצלת המשפחה ולא עשייה מסוג מעשי הגבורה המשמשים מודל התנהגות עליו מתחנך הילד החילוני הישראלי. המסקנה העולה מהסיפורים היא: יהודי אינו לוקח את גורלו בידו אלא שם מבטחו באל. יהודים שהאמינו בכל ליבם ודאגו לשמור מצוות למרות המכשולים, אלוהים הציל אותם בדרך ניסית. במילים אחרות: חיזוק התגובה הפסיבית כפי שהיה בגלות וקבלת הדין.

הלקח השני נאמר במובלע: שלילת דרכה של הציונות ושלילת הלקח הציוני. היהודים שניצלו בחזו לחיות בארצות הברית, מולדתם החדשה. מדינת ישראל אינה אפילו בגדר אפשרות. הרבי מתייחס אל אמריקה כאל המולדת החדשה.

השוואה אם כן, משמשת להעברת מסרים חינוכיים שונים לילדים ישראלים חילוניים וילידי חסידות חב"ד והמקורבים אליה.²⁵

גלות במדינת ישראל

בניגוד לעתוני ילדים ונוער חילוניים לא ניתן למצוא ב"מחנה צבאות השם" תמונות של גיבורי תרבות עכשוויים. התמונות המופיעות בעתון הן לרוב תמונותיו של הרבי מלובביץ', בתי כנסת, אתרים קדושים או תמונות טבע. האיורים הרבים המעטרים את העתון קשורים ישירות לתכנים הכתובים. לרוב מופיעים באיורים בנים תמימים חובשי כיפות או דמויות יהודיות המזכירות ומייצגות את היהודי הדתי בעיירה במזרח אירופה. לא נמצא רמז לדמות ישראלית חילונית.

בציורי הקומיקס רוב דמויות היהודים אינן דמויות מייצגות של יהודים דתיים, הן נראות אירופאיות לכל דבר, כאילו גלות אירופה שרירה וקיימת. יהדותן מתבטאת רק בכיפה שהם חובשים. העתון מציג אפוא את דמותו של היהודי הרצוי (יהודי מאמין החובש כיפה לראשו) תוך הימנעות מהצגת איורים או תמונות של יהודים ישראלים חילוניים. זהו עוד אמצעי להנחיל לילדים את תפישת חב"ד כי העם היהודי, גם זה החי בישראל, עדיין מצוי בגלות. ילדים הקוראים את העתון נחשפים לתפישת עולם השוללת ישירות או בעקיפין את המציאות הישראלית.

האבחנה בין שני סוגי העתונים לגדולים ולקטנים, מלמדת בשלב הראשון על מידת האינטנסיביות של הגופים בתוך חב"ד, אותם הם מייצגים, בהפצת הרעיון המשיחי. נציין כי עד שנת 1994, כל העתונים עסקו באינטנסיביות רבה בציפייה המשיחית. עולם התכנים והמושגים משותף לכל העתונים. ככולם מופיעה פרשנות דטרמיניסטית לאירועים הפוליטיים הבין לאומיים, וראייתם כשלב בשינויים הקוסמיים שלפני הגאולה (אירועים כמו נפילת ברית המועצות וגלי העלייה ההמונית של יהודים שפקדו את הארץ, איתוד גרמניה, מלחמת המפרץ, ואף כישלוננו של ג'ורג' בוש במרוץ לנשיאות ארצות הברית). כן מופיעה התייחסות לאירועים במסגרת הלוח היהודי, אך גם במסגרת לוח האירועים החב"די הקשורים אותם עם הגאולה והתגלות המשיח, כגון ההתייחסות לחודש ניסן כחודש הגאולה תוך השלכות לאקטואליה והשוואה למצב הגלות בו אנו מצויים, וכן לתשעה באב ולמשמעויותיו.

כפר חב"ד

שבועון חסידי חב"ד נאה"ק ת"ו

הכאב והאמונה
על חובתנו המיוחדת בשעה זו
עמ' 22

נענועים גדולים
יזמן מלא ומרגש על
ימי ה'שבעה' בבית חיינו
עמ' 62

אבידה
שר וגדול נפל בישראל -
כ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג
וצוקיל
עמ' 34

4 מוכרי הרבי
דברים וסיפורים מיוחדים
של ארבעת המוכרים
עם סיום ה'שבעה'
עמ' 50

622

כפר חב"ד - גיליון המוקדש לפטירת הרבי מלובוביץ, תשנ"ד-1994

במשפט: "ההתנגדות שגוברת באחרונה כלפי הדמוקרטיה...".
רטוריקה פסאודו-אוביקטיבית זו, המציגה קביעה כביכול מבוססת, אך שבה אין הכותב מעגן ומבסס את קביעותיו, שזורה לכל אורך המאמר. בהמשך נזהר הכותב שלא לשלול במוצהר את הדמוקרטיה כשיטת שלטון, אולם כשהדמוקרטיה אינה הפתרון האידיאלי נותרה רק התורה, שאינה שוללת את הדמוקרטיה אך "היא מונעת אנרכיה ואיבוד כיוון". בהמשך מובעת משאלה זוירה: "כשרוב העם היהודי יקבל עליו את שלטון התורה, היא הרי תבטא את דעת הרוב. זו תהיה הדמוקרטיה במיטבה" (מבלי להתייחס לכך שאלה הם שני מושגים סותרים). הכותב מסיים באופן המתבקש ביותר: "אולם יש שיטה שלטונית טובה יותר - שלטון המשיח. זו מאחדת את כל היתרונות שיש בשיטות האחרות... כי דברו של המלך המשיח יהיה ברור חזק ומוחלט..."³⁰ "פריצתה של הדמוקרטיה הישראלית... מטיל ספק רב בקביעה על יעילותה ותוכמתה של הדמוקרטיה. לפחות בעיצוב שניתן לה במדינת היהודים... אולי מוטב היה שתחליט בקריאה ראשונה, שנייה ושלישית כי היא סיימה את תפקידה, ומעתה ואילך היא מצפה לשלטונו של המלך המשיח, ועד אז תכריז על עצמה רק ככנסת מעבר וכממשלת מעבר. למה בעצם שלא תצא החלטה רשמית של הכנסת, בשם כל חלקי העם, כי היא מקבלת על עצמה את מלכותו של המלך המשיח ומזמינה אותו להקים את ממשלת הגאולה?"³¹

בדצמבר 1993, נעלמת הנימה הזוהירה בקביעה: "זו מדינה דמוקרטית אבל קודם כל יהודית."³² הטיעון העומד במרכז מאמר הריף זה הוא, כי אין ספק שחוקי התורה עומדים מעל חוקי המדינה. העילה לדיון בנושא היא הסערה התקשורתית שהתעוררה בעקבות התבטאותו של רב שטען כי חוקי התורה עומדים מעל חוקי המדינה, לטענת הכותב מוצדקת התפיישה שיש לקבל את מערכת החוקים של המדינה, אולם אין זו קבלה ללא תנאי. הנימוק לטיעון מעוגן דווקא בחוק החילוני. כפי שעל חייל בצבא מוטלת החובה לסרב לפקודה במקרה שהיא "פקודה בלתי חוקית בעליל", כך ישנם דברים העומדים מעל החוק ומעל כל פקודה. ומכאן התיקש: לנו כיהודים יש מערכת ערכים שעומדת מעל כל חוק אנושי. זוהי התורה. לא רק שהתורה עומדת מעל החוק, אלא גם עצם חוקפם של החוק ושל השלטון נובעים מהתורה... אבל ברגע שהחוק מתייצב נגד התורה, לא זו בלבד שמבחינתנו הוא חסר תוקף, אלא שהחוק עצמו נעשה "בלתי חוקי בעליל".

ומכאן למסקנה הפוליטית האקטואלית: שלטון שמחוקק חוקים כאלה ומוביל מהלכים שפוגעים בעקרונות יסודיים של התורה (הכוונה לתהליך השלום, א.צ.) נהפך לשלטון בלתי חוקי, לממשלת זדון, למלכות הרשעה. תומרת הדברים ברורה והמאמר ממשיך ונוקט באסטרטגיה של מתקפה: "האם באמת הם [שרי הממשלה] סבורים שהציבור יניח להם לבצע מהלכים אנטי יהודיים במסווה של 'שלטון החוק'? האם מישו מהם מאמין שיצליחו לדכא את ההתמרמרות הגוברת והולכת בעזרת היעץ המשפטי ש'יהקור' אם יש כאן 'המרדה'?... בכל מקרה הדמוקרטיה אינה עומדת מעל ערך עליון יותר - היותה של המדינה מדינה יהודית. כאן עובר הגבול שלנו."

כשנתיים לפני רצח ראש הממשלה יצחק רבין התפרסם מאמר

נשאה בעיקרה אופי רעיוני-דתי, אך לא חסרו בה התבטאויות המבטאות חציית קווים אדומים לכל מי שהדמוקרטיה יקרה לליבו, תוך תהליך עקבי של דה-לגיטימציה של השלטון. לשבועונים כפר חב"ד ושיחת השבוע חשיבות רבה בעיצוב ובניסוח התודעה והאמונה הדתית כלפי קוראיהם פנימה, ובהפצת עיקרי החסידות בקרב הציבור המסורתי והחילוני. אי לכך ניתן ללמוד מפירוטומיהם על הלכי הרוח בחסידות.
בחודש פברואר 1992 התפרסם מאמר ראשי בעתון שיחת השבוע תחת הכותרת "יש שיטה ממשל טובה יותר מהדמוקרטיה". העיתוי - לקראת הבחירות לכנסת ה-13 וכן בעיצומה של הציפייה העזה לבוא המשיח. מתוך המאמר עולה נימה של צינייות וביקורת כלפי הדמוקרטיה. הכותב מציג כביכול את עמדת תומכי הדמוקרטיה המתמוגגים מכך ש"הבחותר" אומר את "דבריו" (המרכאות במקור). "מנגד טוענים המומחים [אילו מומחים?] א.צ., שחל כירסום בדמוקרטיה ובעיני ציבורים מסוימים [?] מהווה הדמוקרטיה שם נרדף לתוהו ובוהו." או מאמר אחר הפותח

שכותרתו: "מה דינו של מסייע לאויב מסיבות אידאולוגיות?"³³ במרכז המאמר הופיע צילום המונח "בוגד", כפי שהוא מופיע במילון, מודפס על רקע שחור. נציין שהפעם היחידה בה שונה לפני כן פורמט העמוד הראשון, כמו במקרה זה, היה לאחר מותו של הרבי.

המאמר טען כי "לרעיון להכשיר פתאום את הפושעים המתועבים הללו ועוד לתת להם על מגש של כסף שליטה בשני חבלים של ארץ ישראל, יש רק מלה אחת, קשה וכואבת, שהולמת את המעשה הנורא הזה – בגידה" (ההדגשה במקור) בהמשך מקבל הקורא הסבר מפורט מי נחשב בוגד. "בוגד הוא אדם שפועל נגד האינטרס הקיומי של ארצו ועמו ומסייע לאויב... ממשלת ישראל חצתה את הקו האדום הזה. היא בגדה בעם ישראל ובארץ ישראל... ממשלת הבגידה בריצת האמוק שלה לעבר "הישיגים מדיניים" מובילה למדינה פלסטינית."

בניגוד להתבטאויות קודמות בגנות תהליך השלום, זוהי הפעם הראשונה שנשללת זכות קיומה של ממשלה שנבחרה בבחירות דמוקרטיות, ומכאן – גם שלילת המשטר הדמוקרטי שאינו הולך בדרכה של תורה. כדי לגשר על ההתנגשות הערכית שיהודים פוגעים בעיקרי התורה, מעלה הכותב את הטענה התורתית ונשנית כי זה עוד גיסיון שהקב"ה מעמידנו בו.

"תורת ישראל מעל לכל"

מאמר נוסף התפרסם בפברואר 1994 בעקבות פסיקת בית המשפט העליון שקבע כי על בתי הדין הרבניים לפסוק על פי חוקי המדינה, גם אם הם סותרים את חוקי התורה, שכן חוקי המדינה עומדים מעל חוקי התורה. הסתירה בה מצוי הציבור הדתי והתגלתה פה במלוא תריפותה, והפעם נדרש המאמר בטיעונו לדמוקרטיה. "עימות זה הוא חלק מעימות מרכזי יותר – הניסיון לשלב מדינה יהודית עם עקרונות הדמוקרטיה. עצם ההגדרה של המדינה כמדינה יהודית יוצרת העדפה ברורה של יהודים ופוגעת בעיקרון הדמוקרטי."³⁴

מבחינת ערכי הדמוקרטיה, ההתנגדות להסתמכות על קולות ערבים היא גזענית ופסולה בתכלית. אולם מבחינת המדינה היהודית – זו טענה צודקת לחלוטין. לא ייתכן שערבים יכריעו בשאלות הכרוכות בשיבת עם ישראל לארצו. בסיכום המאמר עולה הקריאה: "אנו נדרשים להכריע איזו מדינה אנו שואפים להקים." בינואר 1995 קראה כותרת בשיחת השבוע: "להכניס את עשרת הדברות לספר החוקים..."³⁵

הפעם הטענה היא, שאין לקדש את חוקי המדינה משום שאין בחוקים עצמם דבר מקודש. החוקים נקבעו בידי אדם וזאת בניגוד לחוקי התורה שהם צווים אלוהיים מוחלטים שאינם ניתנים לשינוי. "חקיקת חוקים הסותרים את דת ישראל נתפשת ככפיה אנטי-דתית, כמיסוד החטא והענקת גושפנקא ציבורית לכך."

בסוף המאמר הופיעה המסקנה הנחרצת שאינה מותירה ספק (הן לגבי הקוראים החילוניים והן לגבי ציבור הסידי חב"ד): "אם יהודים שומרי תורה יצטרפו לבחור: חוק המדינה או חוק התורה, לא יהיה להם כל ספק – תורת ישראל מעל הכל."

ניתן לומר כי בעתונות חב"ד מסתמנת מגמה של הקצנה בסוגיה זו. ככל

אורחים במדינת ישראל כיצד יתנהלו חיינו בימות המשיח

כיצד יתנהלו חיינו בימות המשיח? את התשובה מספק הפירסום הזה, בהוצאת בית חב"ד בראשון לציון

שכוחם הפוליטי-חב"תי של הדתיים בכלל ושל חב"ד בפרט מתחזק וככל שישנה התקדמות משמעותית בתהליך השלום, כך ההתבטאויות נעשות חדות וברורות, כדי שלא יהיה ספק בלב איש מהו סדר העדיפויות של ציבור זה.

מאמרים רבים אחרים שלא הוזכרו כאן עוסקים בשאלת הוהות של החברה היהודית בישראל. הציבור החילוני נתפש כמי שנמצא בגלות רוחנית, ומשום כך אינו מבין את משמעותה והשיבותה של התקופה בה אנו מצויים. נכונותם של חלקים גרמבים מהעם לויתוריים טריטוריאליים תמורת שלום מתפרשים כפועל יוצא מהותם הרופפת שנובעת כתוצאה ישירה מהתרחקותם מדת ישראל ומערכיה. עתונות חב"ד מציגה דגם אחד אפשרי ל"זהות יהודית נכונה" ודגם אחד אפשרי ונכון לאופיה של המדינה – כמדינה יהודית הילכתית. הפתרון הרצוי: היותנו אומה שחיה על פי התורה לא רק כפרטים אלא כקולקטיב. הצבת דגם אחד שוללת במוצהר את הלגיטימיות של הציבור החילוני והמשטר הדמוקרטי. אין ספק, לדעת

- הכותבים בביטאון חב"ד, כי התפישה החילונית המחליפה תורה ומצוות בלאומיות והופכת את ערכי המדינה לדבק המלכד את חלקי העם הינה מופרכת מיסודה.
- לא אחת עולה בשבועוני חב"ד הדימוי של "מעטים נגד רבים", מעטים המנהלים מלחמת "בני אור בבני חושך", מעניין לשים לב לדברים שנכתבו כחזון פוליטי בתנוכה תשנ"ו-1995. המאמר מדבר על הצורך "לתחולל מהפך רוחני-חינוכי-תרבותי ענקי". יש לשאוב עידוד, שכן גם אז המתיוונים [ובמשתמע, השמאל החילוני, א.צ.] החזיקו בעמדות השלטון, הכוח והתרבות והמון העם נהה אחריהם ואולם "ברגע שהוצתה שלהבת האמונה... המתיוונים נעשו באחת מיעוט מבוטל. כעבור זמן קצר חל מהפך דרמטי בכל אורח חייו ודרך מחשבתו של העם היהודי, ומכאן היתה הדרך קצרה לנצחון המלא, הגשמי והרוחני גם יחד."³⁶
- הלכתיים וגם לא היתה עלייה המונית לארץ של חסידים מרחבי העולם. המיקוד גותר ברמה האישית.
5. ראה מאמרו של יואל רפל, "עתוני בתי הכנסת", קשר 10, נובמבר 1991. המאמר מתייחס לשבועון שיחת השבוע כעתון בית כנסת. מאז פורסם המאמר חל שינוי במדיניות ההפצה של העתון העומד כיום על תפוצה של כ-190,000 עותקים (לא כולל עותקים בשפה הרוסית).
6. המדור "תורת הגאולה" הופיע לראשונה ב-4 באוקטובר 1991, בגיליון 249, במקום המדור "יסודות החסידות", וזאת לאור הדרישה והמתוויבות להפיץ את רעיונות הגאולה ברבים. בהודעה שהתפרסמה בעתון נאמר: "המדור יעסיק בהסברת נושאי הגאולה וביאת המשיח ע"פ המקורות בנגלה ובתורת החסידות, כדי להרחיב את הדעת בנושא זה שהולך ונעשה אקטואלי וממשי".
7. המצע לבסיס הקשר בין חב"ד לתושבי יש"ע מבוסס על הפרשנות למלחמת ששת הימים. הקשר התחזק עם תהליך פינוי סיני בעקבות הסכם השלום עם מצרים. ועידת מדריד, עליית ממשלת השמאל ב-1992 וחתמת הסכם אוסלו הביאו את חב"ד לידי הכרה שיש לאחד כוחות סביב רעיון ארץ ישראל השלמה.
8. נציין שבנוסף לשני העתונים הנזכרים, יוצאים עוד עתונים ביוזמה פרטית. ביניהם: "פניני הגאולה", שיוצא על ידי הרב דו בירושלים; "עץ חיים", שיוצא על ידי נחום בן עטו משלומי; "אורחים במדינת משיח" בעריכת הרב פנחס ממן ועתון היוצא לאור בארצות הברית אך מופץ גם בארץ – "בית משיח" בעריכת מ. הכהן הענדל ושי. חזן.
9. בית חב"ד בת ים מתבסס בעיקרו על פעילות של חסידים שהצטרפו לחסידות (תורים בתשובה), דבר שיש לו ככל הנראה השלכה על אופי הפעילות.
10. על פי שיחה עם עורכת העתון הגב' בלומה נחשון.
11. מרכז הרוחני של חסידות חב"ד, כמו של מספר חסידויות אחרות, נמצא בארצות הברית. העתונות ממלאת תפקיד חשוב בשמירת הקשר בין הקהילה בישראל לזו שבברוקלין.
12. ראה לדוגמה במהנה צבאות השם, גיליון 32, שבט תשנ"ב.
13. ראה גיליון 43, כסלו תשנ"ג. נציין כי בפברואר 1992 יצאה אגודת צעירי חב"ד במסע הסברה בהיקף חסר תקדים תחת הכותרת: "הכוננו לביאת המשיח", מטרת המבצע היתה "להכין את הלבבות לקבלת פני המשיח".
14. פסק הדין בא לתת תוקף לקביעה של חסידי חב"ד. במסגרת הדוקטרינציה כמושב שאין מזכירים בהתנגדות זו את ההתנגדות שעוררה התסיסה המשיחית בחב"ד בקרב "הליטאים", כשאת המערכה מוביל הרב מנחם שך.
15. תג הגאולה מציין את שיתורו ממאסר של מייסד חסידות חב"ד ברוסיה הצארית, רבי שניאור זלמן מלאדי, בשנת 1798. המאסר בא על רקע המאבק בין החסידים לליטאים המתנגדים לחסידות. בעקבות הלשנה לשלטונות נאסר הרבי, נחקר קשות ושוחרר בי"ש בכסלו לאחר 53 ימי מאסר.
16. במהנה צבאות השם, גיליון 53.
17. שם, גיליון 35.
18. שם, גיליון 73.
19. שם, גיליון 36.
20. אין זה מקרה כי הביטוי "ילדי ישראל" אינו מתייחס לילדים שנולדו בישראל אלא לכלל ילדי היהודים בתפוצות.
21. במהנה צבאות השם, גיליון 54.
22. שם, גיליון 68.
23. עתון הילדים של חב"ד אינו היחיד העושה שימוש בקומיקס בין עתוני הילדים הדתיים, אך זוהי תופעה חדשה יחסית (שתידון בנפרד).
24. בספרו "בין חורבן לישועה" (תל אביב, 1995), מציין אלי שבייד כי קבלת הקביעה הפונדמנטלית שהשוואה היתה "גזירה מן השמים" מקובלת על כל פלגי החברה התרדית. בהסבר לאירועי השואה מנקודת הראות האלוהית, המוטיב של חטאי האמנספיציה, הכפירה, ההתבוללות והמרד הציוני מופיע כמוטיב מאפיין. בכל תגובה חרדית לשואה, ההנחה היתה שעם ישראל חטא ולכן געש. הרבי הקודם (ר' יוסף יצחק) נמלט גם הוא מאירופה לאמריקה בתקופת המלחמה. לאירועי השואה התייחס כסימנים גלויים שלפני הגאולה. כתבלי משיח ממשיים. מכאן התפישה בבסיס המטר המוצג בסיפור: כל מי

עתונים בשירות הגאולה

ההתעוררות המשיחית בחב"ד והציווי להפצת הרעיון המשיחי הביאו את חב"ד לעשות שימוש בעתונות לצורך מילוי צו זה. קמו עתונים שעסקו באופן בלעדי בנושא, בעוד שבעתונים הקיימים התגבר העיסוק ואף מדורים קיימים הוסבו למדורים מיוחדים לנושא המשיח והגאולה. כיום, מלמדים שני סוגי העתונים על המחלוקת בחב"ד סביב הפרשנות למותו של הרבי. הופעת עתונים העוסקים ברעיון הגאולה הינה תופעה תקשורתית מרתקת ובעלת השלכות לגבי סדר היום הציבורי-תקשורתי של ציבור זה, אך גם על אופן עיצוב תפישת עולמו. במציאות הישראלית-יהודית המורכבת ממילא, יש לתפישות אלה השלכות במישור הפוליטי-אקטואלי, בוויכוח על עיצוב דמותה ואופיה של מדינת ישראל.

המאמר הוא עיבוד מתוך פרק בעבודת דוקטורט שנושאה: הרעיון המשיחי, היחס לארץ ישראל ולתהליך השלום בעתונות חב"ד בישראל בשנים 1990-1995. בהנחיית פרופ' אפרים ריבלין וד"ר גדעון קין, אוניברסיטת פריס VIII צרפת.

1. אם כי הנושא טרם נבדק לעומק, נראה כי תהליך פריחתה של השתונות הדתית-חרדית, קשור לתהליך שקיעתה של העתונות האידאולוגית החילונית.
2. פעילות אינסטנסיבית של חב"ד מתמקדת בארץ כמו גם בקרב קהילות יהודיות מרחבי העולם. הקשר עם הקהילות נעשה פעמים רבות באמצעות לוויין, כשבו זמנית מועבר האירוע לקהילות שונות במקומות מרכזיים.
3. אבי רביצקי, בספרו "הקץ המגולה ומדינת היהודים" (תל אביב 1993), מבדיל בין התסיסה בימיו של הרבי הקודם שצמחה מתוך תחושה של משבר וקסטטרופה לתסיסה הנוכחית שקשורה למצב של רווחה, מתוך תחושה של הצלחה (עמ' 266). גם האדמו"ר הקודם עשה שימוש בעתונות להפצת רעיון הגאולה. הוא ייסד כתב עת בשם "הקריאה והקדושה" שיצא לאור בין השנים 1940-1945. בנוסף לכך ייסד חבורה שנקראה "מתנה ישראל" שפעלה איתו לשם הכנת הגאולה הקרובה. הוא התייחס לאירועי המלחמה כשיאם של חבלי משיח.
4. נציין שחב"ד הביאה את ההתעוררות המשיחית לשיא שלא נודע דוגמתו מאז ימי התנועה השבתאית. למרות זאת לא הותר לבטל מנהגים וצווים

- את הקץ. ראה רביצקי (הערה 3 לעיל) עמ' 30.
28. בניגוד לציבור החילוני הרואה בתוצאות מלחמת ששת הימים ניצחון צבאי מזהיר בבחינת "כוחי ועוצם ידי", הרי שחב"ד מתעלמת לחלוטין מההיבט הצבאי של הניצחון. לתוצאות המלחמה וכיבוש יהודה ושומרון היא מייחסת רק פירוש אחד – זהו ביטוי לגיטימי, מתנה שהאל נתן לעמו למשמרת.
29. כפר חב"ד, גיליון 536, 12 באוגוסט 1992.
30. שיהת השבוע, גיליון 270, 28 בפברואר 1992.
31. כפר חב"ד, גיליון 554, 31 בדצמבר 1992.
32. שיהת השבוע, גיליון 364, 24 בדצמבר 1995.
33. שם, גיליון 348, 3 בספטמבר 1993.
34. שם, גיליון 371, 11 בפברואר 1994.
35. שם, גיליון 420, 20 בינואר 1995.
36. שם, גיליון 467, 15 בדצמבר 1995.

- ששמר בקנאות על יהדותו במיוחד ברגעים הקשים – אלוהים גמל לו בכך שניצל ושליחותו בעולם היא הפצת היהדות.
25. ראה א. שביד, "צידוק הדת במבתנה של השואה", יהדות זמננו, 5, תשמ"ט. חיוק המסר הדתי בהתייחס לשואה מלמד על השינויים שחלו בציבור החרדי ביחס לשואה, שכן לאחר השואה נתפשה הקמת מדינת ישראל כניצחון הדרך הציונית על הדרך הדתית.
26. ראה הדים למחלוקת: כפר חב"ד, גיליון 576 מ' 24 בספטמבר 1993, ושם, גיליונות 577 ו' 578.
27. האדמו"ר החמישי של חב"ד, ר' שלום דוב בער שניאורסון מליובאוויטש נמנה בין השוללים בתוקף את הרעיון הציוני ואת התנועה הציונית. הוא קבע שהתעוררות הציונית המדינית מכחישה את האמונה המשיחית ומתנגדת לה. שכן, כל ניסיון לגאולה אנושית יהיה ניסיון חלקי ביחס לגאולה המשיחית והשלמה. האדמו"ר יצא נגד התנועה הציונית שפעלה בדרכים ארציות לדחוק